

& praeclarissima historia expetenda sunt. (a) Ingressus fuerat italico sermone eam contexere, ubi *Paruta* desierat, inde initio ducto: verumtamen cum non modo suis civibus, Italisque hominibus, sed exteris etiam, & longinquis nationibus scribendum probe animadverteret; ne rerum gestarum memoria intra Italiae fines circumscripta, & conclusa contineretur, immo propagaretur quam latissime ad omnium notitiam; propterea instituit retexere, quae prius orsus fuerat, atque altius ea repetere, & latine perscribere, (b) quae italice prodita literis a *Paruta* fuerant. Cum autem dicen-

„mnibus, tum sacra theologia, naturali moralique philosophia, eloquentia vero praesertim  
 „pollere te, Serenissimae Reipublicae compertum est, ut non solum in summis & arduis ne-  
 „gotiis te consulto & moderatore libentissime felicissimeque uti consueverit; verum etiam ex  
 „innumeris alta sapientia claris te unum olim elegerit, qui rerum a Venetis gloriose gesta-  
 „rum *Historiam* perpetuis famae annalibus insereres. Tu vero (mirum dictum) & sublimibus,  
 „frequentibus assiduisque urbis magistratibus numquam deficiens, & musarum studiis sedulo  
 „invigilans, simul Rempublicam praeclare gessisti, & praeclara Reipublicae gesta conscripsi-  
 „sti, &c. „

(a) *Ingressus fuerat italico sermone, &c.* Contrarium de *Mauroceno* ac de *Paruta* contigit. Huic latine *Historiam* suam orso; ut narrat *Apostolus Zenus*, frater germanus meus, & cui non pauca eorum debeo, quae hic narrantur, in ejus *Vita*, quae ipsius *Historiae* per *Lovisam* nuper editae, praemissa est; placuit deinde italicis literis ex integro mandare. *Maurocenus* autem, *ingressus italico sermone eam contexere*, mutata deinde sententia, *instituit retexere quae prius orsus fuerat, & latine perscribere*. Hinc, quam varia sit hominum mens, satis apparet, cum alii iidem rationibus capiantur, quibus alii deterrentur. Ex *Parutae epistola*, quae ejusdem vitae inserta est, inter ceteras hac potissimum ratione ad *Historiam* italice scribendam adductus ille videri potest. *Oltre ciò mi pareva non poter fuggire ogni biasimo, s'io tanto stimata haveffi il PIACERE AGLI STRANIERI col porre ogni mio studio nella lingua latina, a' più di loro partecipe, l' Historia delle cose nostre, che niuna opera, o cura haveffi voluto porre per piacere a' nostri medesimi Italiani: molti de' quali, persone per altro di alto ingegno, per havere altrove volta l' industria loro, non hanno cognizione della lingua latina.* Contra vero *Mauroceno* pulchrum visum est, si ea lingua scriberet, qua legi & ab exteris posset. Id ipse testatur in prooemio *Historiae* suae, pagina hujus editionis secunda. „Post ejus obitum (nimirum *Paulli Parutae*) cum mihi a supremo Decemvirum Consilio injunctum esset, ut scriptis rerum, quae nostra aetate gestae sunt, memoriam complecterer, cuperetque animus, NON INTRA UNIUS PROVINCIAE FINES, sed quacumque priscae Romanorum linguae notitia pervasit, nobilissimae atque antiquissimae Reipublicae gesta perlegi, &c. „

(a) *quae italice prodita literis a Paruta fuerant.* Eadem etiam ratione, ut scilicet exteris quoque gentibus per Venetos fortiter & sapienter facta innotescerent, nequaquam *Historiae* suae initium inde sumpsit, ubi *Paruta* desierat, hoc est ab anno M. D. LII. verum operae pretium se facturum existimavit (ita in eodem prooemio) si altius scriptorum exordia duceret, atque ab iis potissimum temporibus, quae post pacem Bruxellis inter Franciscum, Galorum regem, & Carolum, Belgarum tunc ducem initam, & cum Venetis inducias pactas sequuta sunt. „Ex iis igitur quae apud *Parutam* leguntur, rebus tantum omisis, quae ab anno M. D. XIII. per septem insequentibus contigerant, *Historiam* suam exorsus ab anno M. D. XXI. quo ad Reipublicae principatum evectus est *Antonius Grimani*, mira felicitate ad annum usque M. DC. XV. perduxit. Et fortasse interjectos eos septem annos complecti narratione meditabatur: sed praepropera mors prohibuit; ut etiam prohibuit, ne ea complecteretur, quae postremis vitae suae annis gesta sunt, quod *Paullus* frater in laudata nuncupatoria epistola videtur innuere. „Sed AB ALTIORIBUS, uti moliebatur, INITIUM nesciret, neve ad proxima propius accederet, fata oblitere. „

Non abs re erit hic significare, usque a *Lollini* aetate fuisse aliquos, qui italice vertere latinam *Mauroceni Historiam* conati sunt. Adeantur *Lollini* Epistolae pag. 251. „Audio, te ne, an fratrem tuum? utriusque enim nomen ad nos fama detulit, de HISTORIA MAUROCENA IN ETRUSCUM SERMONEM VERTENDA cogitare; nec conatum improbo, in multorum sane commodum cessurum. Quotus enim quisque nunc Romana tractat, nisi Orbilius aliquis, in ludo verbere irritum adigens comatorum gregem, ut bilingues fiant? „Quis fuerit is, cui epistolam hanc *Lollinus* dedit, divinare minime auiam. Id pro comperto affirmare possum, *Laurentium Pignorium Mauroceni Historiam*, priusquam ede-